

Hyvän ohjauksen jäljillä

ONNISMAA, JUSSI (2007). *Ohjaus ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta*. 207 s. Gaudeamus, Helsinki.

Ohjauksella tuetaan hyvinvointia, ainakin näin toivotaan. Hyvinvointi rakentuu erityisesti elämänhallinnalle, joka on käsitteenä moniulotteinen. Se voi tarkoittaa esimerkiksi työn, talouden, ajan, sosiaalisten suhteiden, terveyden tai yksityisyyden hallintaa – sitä, että voi vaikuttaa lähiympäristönsä asioihin. Elämänhallinnan ongelmiin liittyviksi suomalaisen hyvinvoinnin kipupisteiksi näytävät muodostuneen esimerkiksi ajan riittämättömyys sekä työelämän ja muiden valintojen epävarmuus. Valmiiksi tallatuista urista ollaan siirtymässä kartoittamattomiin polkuihin tai virtoihin. Yksilön vastuu ja sitä myötä elämänhallinnan riskit ovat kasvaneet. Kyse on myös yhteiskunnallisista muutoksista. Avainkysymys onkin, mihin suuntaan yhteiskunta kehittyy. Varmaa tuntuu olevan vain epävarmuus ja se, että elämänhallinnan tuelle on nyt kysyntää enemmän kuin koskaan.

Ohjauksen ja ohjausasiiantuntijuuden muutosta jo väitöstutkimuksessaan valottaneen kasvatustieteilijä Jussi Onnismaan ajankohtainen kirja sivuaa teemoiltaan yhä useamman asiantuntijatehtävissä työskentelevän arkea. Ohjaustyö, jonka haasteita ja mahdollisuuksia teoksessa luodataan, sisältää esimerkiksi opintojen, työn ja uran ohjausta, mentorointia, johtamista ja konsultointia. Ohjauksella Onnismaa tarkoittaa ”työmenetelmää ja amma-

tillisen keskustelun muotoa”, jolla pyritään edistämään ohjattavan elämänhallintaa ja -suunnittelua (s. 1). Prosesissa kaksi asiantuntijaa – oman elämänsä tunteva ohjattava ja ohjausprosessin hallitseva ohjaaja – on vuorovaikutuksessa keskenään.

Esipuhetta seuraavissa luvuissa Onnismaa pureutuu lyhyen historiallisen johdatuksen ja toimintaympäristön kartoituksen jälkeen ohjausvuorovaikutuksen työkaluihin. Ohjauksessa käytetään yleensä keskustelua, jonka välineitä hän esittelee havainnollisesti. Alun ote on osin pedagoginen ja toimii kielellisiä ilmaisuja pohtiessaan jopa menetelmäoppaana toimivaan vuorovaikutukseen ohjaustilanteessa. Onnismaa esittelee kertomusten, vertauskuvien ja rituaalien käyttöä ohjauksen työvälineinä, joiden tavoitteena on auttaa ohjattavaa löytämään voimavaroja omasta itsestään. Kirjoittaja ei kuitenkaan pyri löytämään ohjauksen ”yleistä teoriaa”, vaan korostaa tilanteen ainutkertaisuutta. Hyvä ohjaus kiteytyy kirjan nimen mukaisesti ajan, huomion ja kunnioituksen antamiseksi sekä toisaalta vuoropuheluksi.

Elinikäisen oppimisen retoriikan voimistuessa ja työelämän vaatimusten kasvaessa aikuisten ohjaamisen tarve, elämän ja uran suunnittelun tuki, korostuu uudella tavalla. Onnismaa arvostelee paikoin napakastikin suomalaista aikuisopiskelun ja työn ohjausta laadultaan ja resurssiltaan puutteelliseksi ja vaatii kaikki ikäluokat kattavaa ohjauksen kokonaisstrategiaa. Miten sitten selvitä jatkuvan uudistumisen ja jouston vaatimuksista?

Aikuisten ohjausta käsittelevästä luvusta käy ilmi, että työelämän ohjausmuotoja on monia ja ratkaisumallit liittyvät vertaisohjauksen lisäksi työyhteisön ja yksilöiden ominaisuudet paremmin huomioon ottavaan johtamiseen. Aikuisten ohjaamisen käytännöt ja ammatillinen näkökulma ovat kirjoittajan ominta aihepiiriä, mikä heijastuu paikoin myös muissa luvuissa. Opiskelun ohjauksen ongelmia sekä opiskelijana että opettajana kohdanneena olisin mieluummin lukenut lisää korkeakoulumaailman muutosten tuomista haasteista. Painotus ei kuitenkaan haitanne aihepiiriä tuntematontakaan lukijaa, koska teokseen valitut teemat soveltuvat monelle ohjauksen alueelle.

Kolme viimeistä lukua jäsentävät ohjaustyön muutoksen painopisteitä: ammatillisen etiikan kysymysten ajankohtaisuutta, ohjauksen ja neuvonnan arvioinnin ongelmallisuutta sekä asiantuntijuuden muutosta. Kirjoittaja kantaa huolta markkinoistumisen pyyhkäisystä ohjaustyön yli tilanteissa, joissa organisaation muutos asetetaan itsetarkoitukseksi ja eettiset toimintatavat jäävät näennäistehokkuuden taakse. Onnismaan käsittelemät *työelämän paradoksit* liittyvät tähän. Työntekijää vaaditaan sitoutumaan organisaatioon, mutta organisaatio ei pysty sitoutumaan työntekijään. Samaan aikaan on oltava sekä tiimityöntekijä että valmis keskinäiseen kilpailuun. Ohjauksessakaan ei valmiita toimintamalleja enää tarjota samalla tavalla kuin ennen. Tämä korostaa Onnismaan mukaan ammatillisen etiikan tärkeyttä – oikeaa ja vääriä joudutaan pohtimaan usein ennakoimattomissa tilanteissa.

Myös organisaatioiden ohjaus- ja neuvontapalveluita arvioidaan entistä tarkemmin. Kirja avaakin mielenkiintoisella tavalla taustaa sille, millaisilla välineillä työelämän tehokkuustavoitteisiin pyritään. Ohjauksen ja neuvonnan vaikuttavuuden arviointi on Onnismaan mukaan tarpeellista monista ongelmista huolimatta. Myös yliopistomaailmassa tarve arviointiin on lisäänty-

nyt ja tutkimuksen sekä opetuksen laatua mitataan yhä tarkemmin. Ohjaustyön muutosta yhtenä teoksen läpi kulkevana punaisena lankana kirjoittaja tukee toimivasti uusilla tutkimusesimerkeillä. Arviointien tuloksissa hän ottaa esimerkiksi OECD:n lausunnot, joiden mukaan riittävän ja ammattitaitoisen ohjauksen saatavuudessa on puutteita Suomessakin kaikilla koulutusasteilla. Tämän vahvistavat omat kokemukseni yliopistosta. Esimerkiksi Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen opettaja-opiskelijatapaamisessa keväällä 2007 opiskelijat kertoivat kokevansa riittämättömäksi erityisesti opiskelutaitojen ohjauksen.

Työurien ja elämänkulun ennustamattomuuden myötä myös ohjauksen asiantuntijuudessa korostuvat epävarmuus, tiedon tulkinallisuus ja sen rakentaminen yhdessä ohjattavan kanssa. Teoksen jäsentymistä vaikeuttaa ohjaus- ja neuvontatyön kentän hajanaisuus, se, miten ohjausasiantuntijuus määritellään ja erotetaan yleisistä työelämässä vaadittavista vuorovaikutuksen taidoista. Ohjaus- ja neuvontatietoja tarvitaan lähes kaikilla aloilla. Onnismaa tiedostaa rajanvedon ongelman ja kirjan liitteenä onkin yksi kansainvälinen malli ohjaus- ja neuvontatyön ydin- ja erikoisosaaamisen ammatillisten vaatimusten jäsentämiseksi.

Teos on sujuvasti kirjoitettu ja tekee sen mitä lupaa. Hyvän ohjauksen päämäärien mukaisesti Onnismaa pyrkii dialogiin lukijansa kanssa. Kirjan rakenne on selkeä, mutta odotin lopussa yhteenvetoa kytkemään sinänsä monipuolisesti käsiteltyjä teemoja toisiinsa. Teoksella on kuitenkin sijansa oman alansa sisäistä keskustelua laajemmassa kontekstissa. Sen avulla voi jäljittää omia ohjaajan voimavarojaan.

RAMI RATVIO
Maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto